

GO TLHALOGANYA KAMOGELO YA MAEMO A GO NNA MONG WA KGWEBO KA LETLOLE LE LE BEELEDIWANG MO SETLAMONG SA PORAEFETE

1. Re bomang?

1.1 Khomishene ya Go Matlafadiwa Seikonomi ga Bantsho ka Kakaretso (“Khomishene ya B-BBEE”) e tlhomilwe jaaka setlamo tlase ga Lefapha la Kgwebo, Madirelo le Kgaisano (“ **the dtic**”). Khomishene ya B-BBEE e theilwe go ya ka karolo 13B ya Molao wa Go Matlafadiwa Seikonomi ga Bantsho ka Kakaretso wa bo 53, wa ka 2003 o o tlabolotsweng ke Molao wa Go Matlafadiwa Seikonomi ga Bantsho ka Kakaretso wa bo 46 wa 2013 (“Molao wa B-BBEE”). Tiro ya yone e akaretsa go okamela tsenyotirisong ya Molao wa B-BBEE le go lwantsha ditiro tsa bonweenwee jwa go etelediwa ga bantsho kwa pele.

2. Maikaelelo a bukana eno

2.1 Boikaelelo jwa bukana eno ke go dira jaaka kaedi ya mokgwa o matlole a a beelediawang mo ditlamong tsa poraefete a tsholwang ka one le go lekanyediwa ka one malebana le kamogelo ya maemo a go nna mong wa kgwebo ya B-BBEE.

3. Letlole le le beelediawang mo Setlamong sa Poraefete la maikaelelo a B-BBEE le akaretsa eng ?

3.1 Karolwana ya Melawaya ya Maitsholo a a Siameng a Badiri mo Kgwebong (Melawana) e e buang ka go nna mong wa kgwebo e batla go fithelela phetogo e kgolo ya gore go nne le pharologano ya batho ka mmala ba ba nnang beng

ba dikgwebo le ba mafapha a botsamaisi a dikgwebo tse di leng teng le tse dintšhwa. Tiriso ya matlole a a beelediawang mo ditlamong tsa poraefete ke nngwe ya ditsela tsa go netefatsa gore go na le phetisetso ya maemo a go nna mong wa kgwebo a ikonomi ya Aforika Borwa mo diatleng tsa bantsho.

- 3.2 Boikaelelo jwa letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete ke go rotloetsa go dirwa ga dikgwebo le go di godisa, tse di laolang matlole a a beelediawang mo ditlamong tsa poraefete tse beng ba tsone e leng bantsho. Letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete le raya letlole le le laolang ke setlamo sa boraro sa kgwebisano se go dirwang dipeeletso mo go lone mo boemong jwa mong wa matlole go tsamaisana le taolo e mong yoo wa matlole a e fileng letlole leo. Sekai sa seno ke sekema sa peeletso e e tlhakanetsweng se se dirisiwang go dira dipeeletso mo dišereng tse di farologaneng tsa go nna mong wa dišere go tsamaisana le togamaano ya peeletso mo letloleng.
- 3.3 Mo godimo ga thotloetso ya go tlangwa ga dikgwebo tse di laolang letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete tse beng ba tsone e leng bantsho, letlole le dirisiwa go ya pele jaaka tselana ya go nolofatsa dipeeletso-madi mo ditlamong tse beng ba tsone e leng bantsho go fokotsa kgwetlho ya phitlhelelo ya ditšhelete e e sa ntseng e itemogelwa ke ditlamo di le mmalwa tsa go nna jalo. Gore seno se kgonege, go akareditswe melao e e rileng go letlelela dipeeletso tse di dirilweng ke dikgwebo tsa go nna jalo tse di laolang matlole a a beelediawang mo ditlamong tsa poraefete gore di amogelwe jaaka tse di nang le dipeeletso tse di dirilweng ke batsholadišere ba bantsho le go ba tlhoka gore ba thuse ka madi a a tlaa nolofatsang botsayakarolo mo ikonoming jwa babeeletsi ba bantsho.
- 3.4 Melao e e tsamaisana le Karolo 2 (e) ya Molao wa B-BBEE, e e tlhalosang gore maikaelelo a B-BBEE gareng ga tse dingwe ke go tsweletsa mananeo a peeletso a a dirang gore go nne le botsayakarolo jo bo anameng le jo bo maleba mo ikonoming jwa bantsho go fitlhelela go nna le tlhabololo e e kgonang go itsetsepela le katlego ka kakaretso.

4. Ke dipatlafalo dife tsa kamogelo ya maemo a go nna mong wa kgwebo tse di diriswang ke letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete?

4.1 Mo maemong a mo go one letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete le kgonang go amogelwa, le gapelesega go ikobela dipatlafalo tse di gagametseng tsa Melawana tse di thibelang go efogiwa ga molao le go neela tshedimosetso e e fosagetseng. Kgapeletso e ya go ikobela dipatlafalo e raya gore ga se letlole lengwe le lengwe le le beelediawang mo setlamong sa poraefete le le tla tshwanelegang mo mabakeng a B-BBEE, le fa le obamela molao mo ditirong tse di tlwaelegileng tsa kgwebo.

4.2 Setlamo se boemo jwa sone bo tthatlhobilweng se ka tshola maemo ape a sone a go nna mong wa kgwebo a a tswang mo peeletsong ya go nna jalo jaaka e kete a ne a tshwerwe ke bantsho, fa letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete le fitlhelela dipatlafalo tse di latelang:

- a) Bonnye 51% ya ditshwanelo dipe tsa go bouta tsa kgwebo e e laolang letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete, ditshwanelo tse di golaganngwang le dishere tse ka tsone letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete le nang le ditshwanelo tsa gore bantsho e nne beng ba lone;
- b) Bonnye 51% ya botsamaisikhuduthamaga jwa kgwebo e e laolang letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete le botsamaisi jwa maemo a a kwa godingwana e tshwanetse go nna bantsho;
- c) Bonnye 51% ya dipoelo tse di dirilweng ke kgwebo e e laolang letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete, morago ga go bona peeletso epe e e dirilweng ke yone kgwebo eo, ka tumalano e e kwadilweng, e tshwanetse go fiwa bantsho. Lereo la poelo le tsewa jaaka poelo go tswa mo ditirong tsa kgwebo e e laolang letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete mme morokotso o kgwebo e e laolang letlole (le/kgotsa ditlamo tse di golaganang le yone, fa e le gore bonnye 51% ya dipoelo tsa ditlamo tse di golaganang le yone di neelwa kgwebo e e laolang letlole) e

o amogelang morago ga go bona peeletso epe e e dirilweng ke yone kgwebo eo;

- d) Mmenejara wa letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete o tshwanetse gape go nna motho wa setlamo sa B-BBEE yo o tthalosiwang jaaka motho wa semolao yo o nang le maemo a botsholadišere, kgotsa ditshwanelo tse di tshwanang tsa go amogela dipoelo tsa setlamo, se se laolwang ke B-BBEE. Batsayakarolo ba bantsho ba tshwanetse go itumelela tshwanelo ya go nna le dišere mo ikonoming tsa bonnye 51% ya palogotlhe ya ditshwanelo tsa go nna jalo tse di lekanyediwang ka go dirisa molawanatheo wa tekanyetso ya maemo a go nna bantsho ba e leng beng ba kgwebo mo ikonoming; le
- e) Mmenejara wa letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete o tshwanetse go batla go beeletsa bonnye 51% ya bolengpalo jwa matlole ao a a laolang mo ditlamong tse di nang le bonnye 25% ya botsholadišere jwa ka tlhamalalo ka go dirisa molawanatheo wa tekanyetso ya maemo a go nna beng ba bantsho mo ikonoming. Mmenejara wa letlole a ka nolofatsa botsholadišere jwa ka tlhamalalo jwa bantsho ka nako ya go tsena mo tiregong ya go reka le go rekisa fa setlamo se se totilweng se sa fitlhelele tlhokego ya bonnye 25% ya botsholadišere jwa bantsho ka nako ya go wediwa ga tirego ya go reka le go rekisa.

4.3 Maemo a go nna mong wa kgwebo ga bantsho, a kgwebo e e laolang letlole la poraefete a tla tlhomamisiwa ka go dirisa dipatlafalo tsa Seteitemente 100. Dipatlafalo tse, di kaya gore go tshwanetse ga nna le ditshwanelo tse di se nang tekanyetso tsa go bouta, tse e leng ditshwanelo tsa motsholadišere tsa go bouta mo dikopanong kgotsa malebana le ditshwetso tse di ikaegileng ka palo kgotsa phesente ya dišere tse di tsherweng le ditshwanelo tse di golagannwang le setlhopha sa dišere tseo mo setlamong. Gape di kaya gore tshwanelo ya go nna le dišere mo ikonoming, e e leng ditshwanelo tsa motsholadišere tsa go amogela dikarolelo le koketsegoletlole kgotsa kgolo. Gape ditekanyetso di kaya palogotlhe ya letlotlo le le mo diatleng tsa bantsho ka ntlha ya botsayakarolo ka tlhamalalo kgotsa e seng ka tlhamalalo mo setlamong se boemo jwa sone bo tlhatlhobilweng. Maikaelelo a boleng jotlhe

jwa matlotlo ke go akanyetsa dikarolwana tse di jaaka dituelo tsa madikadimo le thebolelo ya dikarolelo go netefatsa tuelo ya dikadimo tse di dirisitsweng go reka dišere ke batsayakarolo ba bantsho.

5. Maduo a go nna mong wa kgwebo ya B-BBEE a amogelwa leng?

5.1 Fa letlole le le beelediwang mo setlamong sa poraefete le fitlhelela dipatlafalo tse di fa godimo, jalo letlole le ditlamo tsa lone tse di beeleditseng mo go lone di ka tleleima maduo a go nna beng ba kgwebo a B-BBEE, mme tlhomamiso e tla dirwa jaana:

- (i) Ka letlha lengwe le lengwe la go tthatlhabiwa ga boemo jwa setlamo (seemo se se filweng kgwebo e e laolang letlole le le beelediwang mo setlamong sa poraefete se tlaa nna maleba mo pakeng ya dikgwedi tse 12); morago ga la 11 Diphlane 2014 le letlha la tshimololo ya letlole le le ntšhwa;
- (ii) Mo ngwageng o le mongwe go tloga ka letlha la tshimololo, palo e e fetang 5% ya bolengpalo jwa matlole a a beelediwang mo setlamong sa poraefete e tshwanetse go beelediwa ka dinako tsotlhe mo dikgwebong tse di nang le bonnye 25% ya botsholadišere jwa bantsho ka tllhamalalo;
- (iii) Mo dingwageng tse pedi go tloga ka letlha la tshimololo, palo e e fetang 10% ya bolengpalo jwa matlole a a beelediwang mo setlamong sa poraefete e tshwanetse go beelediwa ka dinako tsotlhe mo dikgwebong tse di nang le bonnye 25% ya botsholadišere jwa bantsho ka tllhamalalo;
- (iv) Go simolola ka letsatsi la ntlha la ngwaga wa boraro le letsatsi la bofelo la ngwaga wa bone go tloga ka letlha la tshimololo, palo e e fetang 20% ya bolengpalo jwa matlole a a beelediwang mo setlamong sa poraefete e tshwanetse go beelediwa ka dinako tsotlhe mo dikgwebong tse di nang le bonnye 25% ya botsholadišere jwa bantsho ka tllhamalalo;

- (v) Go simolola ka letsatsi la ntlha la ngwaga wa botlhano le letsatsi la bofelo la ngwaga wa borataro go tloga ka letlha la tshimololo, palo e e fetang 30% ya bolengpalo jwa matlole a a beelediwang mo setlamong sa poraefete e tshwanetse go beelediwa ka dinako tsotlhe mo dikgwebong tse di nang le bonnye 25% ya botsholadišere jwa bantsho ka tlhamalalo;
- (vi) Go simolola ka letsatsi la ntlha la ngwaga wa bosupa le letsatsi la bofelo la ngwaga wa borobedi go tloga ka letlha la tshimololo, palo e e fetang 40% ya bolengpalo jwa matlole a a beeleditsweng mo setlamong sa poraefete e tshwanetse go beelediwa ka dinako tsotlhe ke letlole le le beelediwang mo setlamong sa poraefete mo dikgwebong tse di nang le bonnye 25% ya botsholadišere jwa bantsho ka tlhamalalo; mme
- (vii) Go simolola ka letsatsi la ntlha la ngwaga wa borobonngwe le go e pota ka kwa go tloga ka letlha la tshimololo, bonnye 51% ya bolengpalo jwa matlole a a beeleditsweng mo setlamong sa poraefete e tshwanetse go beelediwa ka dinako tsotlhe mo dikgwebong tse di nang le bonnye 25% ya botsholadišere jwa bantsho ka tlhamalalo.

5.2 Seno fa se nolofadiwa se raya:

Ngwaga wa peeletso	Phesente e e tshwanetseng go fitlhelelwa
1	>5%
2	>10%
3 go ya go 4	>20%
5 go ya go 6	>30%
7 go ya go 8	>40%
9 le go e pota ka kwa	51%

- 5.3 Go tshwanetse ga elwa tlhoko gore tekanyetso ya bonnye 51% ya bolengpalo jwa matlole a a neng a beeleditswe ke letlole lepe le le beelediwang ke setlamo sa poraefete a a tshwanetseng go beelediwa mo dikgwebong tse di nang le

bonnye 25% ya botsholadišere jwa bantsho ka tlhamalalo a tshwanetse go lekanyediwa go tsamaisana le tlhotlha ya peeletso e e dirilweng ke letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete;

5.4 Malebana le matlole a a beelediawang mo ditlamong tsa poraefete a a neng a beeleditswe ka botlalo pele ga la 11 Diphilane 2014, dipeeletso ka dikgwebo tse di laolang letlole di tlaa tsewa jaaka tse di dirilweng ke bantsho fa dikgwebo tse di laolang letlole la poraefete di fitlhelela ditekanyetso tse di latelang:

(i) Bonnye 51% ya ditshwanelo dipe tsa go bouta tsa kgwebo e e laolang letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete, ditshwanelo tse di golagangwang le dišere tse ka tsone letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete le nang le ditshwanelo tsa gore bantsho e nne beng ba lone;

(ii) Bonnye 51% ya dipelo tse di fiwang kgwebo e e laolang letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete morago ga go bona peeletso epe e e dirilweng ke yone, ka tumalano e e kwadilweng, e tshwanetse go fiwa bantsho; mme

(iii) Kgwebo e e laolang letlole le le beeleditsweng mo setlamong sa poraefete e tshwanetse go nna setlamo sa B-BBEE.

5.5 Ka jalo, fa letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete le fitlhelela ditekanyetso tse di fa godimo, jalo le fa e le batlamedi ba maditsamaisokgwebo, letlole le ditlamo tsa lone tse di beelelang mo go lone di ka tleleima gore dišere tsa dipeeletso tsa poraefete di tshwerwe ke bantsho.

6. Matlole a a beelediawang mo ditlamong tsa poraefete a rurifadiwa jang?

6.1 Fa go tlhomamisiwa maduo a maemo a go nna mong wa letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete, setlamo kgotsa moporofešenale yo o tlhomamisang, jaaka go tlhalositswe mo manyualeng wa tiro ya go

tlhomamisa o o rebotsweng ke **dtic**, o tshwanetse go dirisa ditekanyetso tse di tthalositsweng tsa go tlhomamisa go tlhomamisa gore:

- (i) Mmenejara wa letlole le le beelediwanang mo setlamong sa poraefete o tshwanetse go nna setlamo sa B-BBEE;
- (ii) Bonnye 51% ya ditshwanelo dipe tsa go bouta tsa mmenejara wa letlole le le beelediwanang mo setlamong sa poraefete, ditshwanelo tse di golagannwang le dišere tse ka tsone letlole le le beelediwanang mo setlamong sa poraefete le nang le ditshwanelo tsa gore bantsho e nne beng ba lone go ya ka Melawana;
- (iii) Bonnye 51% ya botsamaisikhuduthamaga jwa letlole le le beelediwanang mo setlamong sa poraefete le botsamaisi jwa maemo a a kwa godingwana bo tshwanetse go nna bantsho jaaka go tthalositswe mo Melawaneng; le
- (iv) Bonnye 51% ya dipoelo tse di dirilweng ke kgwebo e e laolang letlole la poraefete morago ga go bona peeletso epe e e dirilweng ke yone kgwebo eo, ka tumalano e e kwadilweng, e tshwanetse go fiwa bantsho.

6.2 Ka jalo, tiro ya setlamo se se rufifatsang kgotsa ya moporofešenale yo o tlhomamisang ke go dira tiro a ikemetse ka nosi ya go tlhomamisa ditleleimi tse di dirilweng ke setlamo se boemo jwa sone bo tthatlhobilweng malebana le ditlhokego tse di umakilweng fa godimo. Tiro e ga e akaretse kgakololo e e neelwang setlamo se boemo jwa sone bo tthatlhobilweng sone mo tthalosong ya Molao wa B-BBEE gonne seo se akaretsa ka tsela e e botlhokwa boikemedi jo bo tlhokegang jwa go dira tiro ya go tlhomamisa. Bogakolodi jwa go nna jalo bo tla fetoga go nna jwa maitsholo a e seng a seporofešenale a a fapaaneng le maikaelelo a Molao wa B-BBEE.

6.3 Setlamo se se tlhomamisang kgotsa moporofešenale yo o tlhomamisang ga a dire jaaka tšhono ya go nna le kgonagalo ya go dira boikuelo kgotsa tshekatsheko mo maemong a Khomišene ya B-BBEE e mo go yone tthatlhobo

kgotsa kgakololo ka ga seemo sa letlole le le beelediawang mo setlamong sa poraefete e reboletsweng setlamo se boemo jwa sone bo tlathlobilweng.

7. Matshwenyego a a tlhagelelang ka Matlole a a beelediawang mo ditlamong tsa poraefete

7.1 Khomishene ya B-BBEE ka nako ya tiragatso ya taolelo ya yone e lemogile matshwenyego a a latelang mo popegong ya matlole a a beelediawang mo ditlamong tsa poraefete:

- a) Maemo a go nna mong wa montsho mo kgwebong e e laolang letlole le beelediawang mo setlamong sa poraefete ga a fitlhelele dipatlafalo tse tharo tsa go nna mong go ya ka Seteitemente 100, mme le fa maemo a go nna mong wa montsho a bonwe ka terasete kgotsa sekema sa maemo a a anameng a go nna mong, ga a fitlhelele melawana mo Dimametlelelong 100 (B) le (D).
- b) Ga go na tlhotlheletso ya tirokgwebo e e dirwang ke batho bantsho mo ditlamong tse dipeeletso di dirilweng mo go tsone.
- c) Tiriso ya mabaka le dipatlafalo tsa kgwebo e direlwa go tshegetsatshegetsa lebaka la go sa maatlafatse bantsho. Sekai, dipoelo tse di anamisitsweng ga di feleletse di dira 51% ya dipoelo tse di tsenang mo diatleng tsa bantsho.
- d) Go akarediwa ga ditiro tsa B-BBEE tse go bonalang di rotloediwa ke tlhokego ya go netefatsa gore setlamo se se lekanyeditsweng se ka amogela maemo a go nna beng ga bantsho fa fela tlhokego ya go nna mong wa B-BBEE e tswela mme e seng ka lebaka la maatlafatso ya bantsho ka mokgwa o o solofetsweng mo Molaong wa B-BBEE.

Mokgwa wa go ikgolaganya le rona:

Campus, 77 Meinties street, Sunnyside, Pretoria, Gauteng, 0002
Mog: (+27) 12 394 1535, Fekese +27 (12) 394 2535
Private Bag X84, Pretoria, Gauteng, 0001
Imeile: MRamare@beecommission.gov.za

Aterese ya Poso
Private Bag X84
Pretoria
0001

Mogala: (+27) 12 394 1535
Imeile: MRamare@beecommission.gov.za
Mogala wa tirelothuso ya badirisi wa **dtic**: 0861 843 384
Webosaete: www.bbbeecommission.co.za